

Ministrstvo za kulturo in zavod Motovila vabita na javni posvet

Nove perspektive kulturnih povezav

Ljubljana, 19. oktober 2017, Narodni muzej Slovenije – Metelkova

Organizirata:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MOTOVILA

CENTER ZA SPODBUJANJE SODELAVANJA
V KULTURNIH IN USTVARJALNIH SEKTORJIH

V sodelovanju z:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE

dr. Sonja Kralj Bervar: Kultura v mednarodnih povezavah EU

Prispevek dr. Sonje Kralj Bervar je bil razdeljen na **tri dele**. Prvi del je posvetila prizadevanjem držav članic in Sveta EU pri umeščanju kulture v mednarodne povezave EU **pred objavo Skupnega sporočila** Evropske komisije in visoke predstavnice EU za zunanje zadeve in varnostno politiko *K pripravi strategije Evropske unije za mednarodne odnose v kulturi (Sporočilo)*, drugega okrepitev pobud Sveta EU **po objavi** Sporočila, v tretjem delu prispevka pa je predstavila **stališča, ki jih Republika Slovenija zastopa** pri umeščanju kulture v mednarodne povezave EU.

I. Prizadevanja držav članic in Sveta EU pri umeščanju kulture v mednarodne povezave EU pred objavo skupnega sporočila Evropske komisije in Evropske službe za zunanje delovanje, slovenski prispevek

Ob bilateralnem mednarodnem sodelovanju na področju kulture, ki ga izvajajo s pomočjo mrež kulturnih centrov in diplomatskih predstavništav, države članice EU sodelujejo tudi v mednarodnih organizacijah in večstranskih povezavah na področju kulture. Med njimi izpostavljamo za **Slovenijo** še zlasti pomembne **mednarodne organizacije** in **večstranske povezave**, kot so Svet Evrope, UNESCO, Unija za Sredozemlje (Euromed), Asia-Europe Meeting (ASEM), Zavezništvo civilizacij (OZN), Mreža evropskih kulturnih institutov (EUNIC), Svet ministrov za kulturo JV Evrope, Mednarodna zveza svetov za kulturo in kulturnih agencij (IFACCA), Srednjeevropska pobuda (SEP), Jadransko-jonska pobuda in Delovna skupnost Alpe-Jadran.¹

Skladno s Pogodbo o Evropski uniji (PEU) je na področju kulture v EU uveljavljeno **načelo subsidiarnosti in sorazmernosti**, ki varuje pravico odločanja in ukrepanja držav članic na področjih, ki sodijo v nacionalne pristojnosti, posredovanje Unije pa upravičuje, če države članice cilje predlaganih ukrepov „zaradi obsega ali učinkov predlaganih ukrepov lažje dosežejo na ravni Unije“. V 167. členu Pogodbe o delovanju Evropske unije je zapisano, da Unija in države članice »lahko podpirajo sodelovanje s tretjimi državami in pristojnimi mednarodnimi organizacijami, upoštevaje spoštovanje in spodbujanje raznolikosti evropskih kultur«.

Na politični ravni je med državami članicami že pred objavo skupnega sporočila potekala izmenjava dobrih praks na neformalnih zasedanjih visokih uradnikov, pristojnih za kulturo in zunanje zadeve. Z vsebinskimi razpravami je finančno podporo mednarodnemu sodelovanju organizacij iz EU postopoma tkala v raznoliko sliko sodelovanja s t. i. *tretjimi državami*, ki jih bomo za potrebe tega prispevka poimenovali z manj pokroviteljskim nazivom *države partnerice*.

Največji korak h krepitvi mednarodnega sodelovanja na področju kulture pa je EU napravila, ko je skupaj z državami članicami kot pogodbenica pristopila h *Konvenciji Unesca za varovanje in spodbujanje raznolikosti kultur* (2005/2007), ter začela snovati podporne ukrepe in mehanizme sodelovanja z državami članicami pri njenem izvajanju.

Slovenija je, nekoliko zaradi zgodovinskih in geostrateških razlogov, še najbolj verjetno pa zaradi pomena slovenske kulture in jezika za razvoj za krepitev nacionalne zavesti in nastanek slovenske

¹ Glej. ur: Kralj Bervar in dr: elektronska knjiga Analiza stanja na področju kulture, Ministrstvo za kulturo, junij 2011, str. 285-286.

Ministrstvo za kulturo in zavod Motovila vabita na javni posvet

Nove perspektive kulturnih povezav

Ljubljana, 19. oktober 2017, Narodni muzej Slovenije – Metelkova

Organizirata:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MOTOVILA
CENTER ZA SPODBUJANJE SODELAVANJA
V KULTURNIH IN USTVARJALNIH SEKTORJIH

V sodelovanju z:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE

državnosti, prizadevanja za umeščanje kulture v mednarodne povezave - tako na bilateralnih kot multilateralnih ravneh - vedno obravnavala s pozornostjo.

Zaradi omejenih lastnih finančnih in kadrovskih virov priprave skupnih ukrepov na EU ravni ni razumela kot ogrožanje načela subsidiarnosti, prej **kot priložnost** za krepitev prepoznavnosti dosežkov slovenske kulture na eni strani, ter bogastva kulturne raznolikosti kot zaščitne znamke Evropske unije, na drugi strani.

Zato je ob pripravah na prvo **predsedovanje Svetu EU** v prvi polovici leta 2008 spretno izkoristila srečno okoliščino, da je Evropska komisija pol leta prej objavila strateški okvir za ukrepanje EU na področju kulture, *Evropsko agendo za kulturo v globaliziranem svetu* (2007) in med njene tri ključne cilje uvrstila tudi kulturo kot bistveni sestavni del mednarodnih odnosov.²

V organizaciji Ministrstva za zunanje zadeve je pripravila **konferenco** »Nove paradigme, novi modeli – kultura v zunanjih odnosih EU« in njena priporočila junija 2008 predstavila tudi na Evropskem svetu.

K vključevanju kulturne razsežnosti v zunanje odnose je pripomogla tudi z vključitvijo *prednostne usmeritve izboljšanja pogojev za mobilnost umetnikov in drugih ustvarjalcev, ki delujejo na področju kulture*, v okvir *Delovnega načrta za kulturo v letih 2008–2010*, katerega pripravo je v času predsedovanja vodila v okviru Odbora za kulturo Sveta. Obenem je še v času predsedovanja, takoj po sprejetju *Delovnega načrta* v okviru odprte metode usklajevanja spodbudila začetek delovanja skupin strokovnjakov, ena med njimi se je posvetila prav **mobiliti umetnikov**.

Aktivno je sodelovala tudi pri pripravi in izvedbi *Evropskega leta medkulturnega dialoga* (2008). Spodbudila je *nastanek sklepov Sveta o medkulturnih kompetencah*, ki je bil soglasno sprejet na zasedanju pristojnega Sveta v času njenega predsedovanja, ter za raven celotne Skupnosti v Cankarjevem domu v Ljubljani pripravila otvoritveni dogodek Leta, sestavljen iz umetniškega programa in strokovne konference.

Prizadevanja za umeščanje kulture v zunanje odnose EU so razvidna tudi v *prioritetah delovnih načrtov za kulturo za leta 2011–2014 in 2015–2018*, odmevna pa je bila tudi pobuda razglasitve leta 2012 za leto *dialoga EU–Kitajska*.

Med prispevki držav članic velja izpostaviti prispevek Luksemburga, ki po sprejetju *sklepov Sveta o kulturi v zunanjih odnosih, s poudarkom na razvojnem sodelovanju* (2015), gosti delovanje neformalne *ad hoc* skupine, ki pripravlja priporočila za *krepitev vidikov kulture v razvojnem sodelovanju*.

Čeprav presega okvir pričujočega prispevka, je nujno omeniti tudi pomemben *prispevek Evropskega parlamenta za krepitev kulturnega povezovanja EU*, še zlasti njegovi resoluciji iz leta 2011 o kulturnih razsežnostih zunanjega delovanja EU, ter o medkulturnem dialogu iz leta 2012.

² Op. avtorice. Ob navedenem je kot ključna cilja opredelila tudi spodbujanje kulturne raznolikosti in medkulturnega dialoga in kulturo kot spodbujevalko ustvarjalnosti.

II. Okrepitev prizadevanj za umeščanje kulture v mednarodne povezave EU po objavi skupnega sporočila

Evropska komisija in visoka predstavnica EU za zunanje zadeve in varnostno politiko sta 10. junija 2016 objavili skupno sporočilo z naslovom *K pripravi strategije Evropske unije za mednarodne odnose v kulturi*. To skupno sporočilo predlaga strategijo EU za mednarodne kulturne povezave, ki se osredotoča na doseganje napredka pri kulturnem sodelovanju s partnerskimi državami na treh glavnih področjih:

- podpiranje kulture kot gonilne sile trajnostnega socialnega in gospodarskega razvoja,
- spodbujanje kulture in medkulturnega dialoga za vzpostavitev miroljubnih odnosov med skupnostmi ter
- krepitev sodelovanja na področju kulturne dediščine.

Po objavi skupnega sporočila je bilo oblikovanje strategije EU za mednarodne kulturne povezave osrednja tema orientacijske razprave na novembrskega zasedanja Svetu ministrov za izobraževanje, mladino, kulturo in šport v času slovaškega predsedovanja Svetu EU v letu 2016.

Naslednje, malteško predsedstvo, pa je v prvi polovici leta 2017 umeščanje kulture v zunanje odnose EU postavilo v središče svojih prizadevanj. Organiziralo je neformalno srečanje visokih uradnikov ministrstev za kulturo in zunanje zadeve, ki je bilo podlaga za pripravo *sklepov Sveta o strateškem pristopu EU k mednarodnim kulturnim povezavam* na majskem zasedanju leta 2017. Med drugim so prinašali podlago za ustanovitev *Skupine prijateljev predsedstva (Skupina)*, ki je že v prvi polovici leta izvedla dva sestanka.

Na prvem, ki je potekal 14. junija, so člani Skupine razpravljali o vsebini, metodah in načinu dela Skupine, na drugem pa so po uvodnih predstavitvah Evropske komisije in mreže evropskih kulturnih institutov EUNIC nadaljevali razpravo o strateškem umeščanju kulture v zunanje odnose EU na podlagi dokumentov, ki jih je malteško predsedstvo pripravilo v sodelovanju s prihodnjima estonskim in bolgarskim predsedstvom. Na tretjem sestanku Skupine, ki je potekal 18. oktobra, je predstavitvam Evropske komisije, Evropske službe za zunanje delovanje in italijanskih karabinjerjev sledila *izmenjava mnenj o varovanju in valorizaciji kulturne dediščine na področjih oboroženih konfliktov*.

Evropska služba za zunanje delovanje je predstavila dokument z naslovom *Ohranitev in zaščita kulturne dediščine v SVOP misijah in operacijah* o mednarodnih dogajanjih in trenutnih aktivnostih EU na tem področju, nato pa so na podlagi dokumenta, ki ga je pripravilo estonsko predsedstvo, predstavniki sodelujočih držav potrdili *pripravljenost za okrepitev sodelovanja pri zaščiti ogrožene kulturne dediščine na področjih oboroženih konfliktov*, posvetili pa so se tudi razpravi o *možnostih izboljšanja sodelovanja pri pripravi in implementaciji mednarodnega zakonodajnega okvira za njeno zaščito*.

O navedenem dokumentu je razpravljal tudi politično varnostni odbor Sveta, ki je Odboru za civilne vidike kriznega upravljanja in Vojaškemu odboru naložil pripravo smernic za prihodnje delo, pri katerih naj bi upošteval delo Skupine.

O napredku pri umeščanju kulture v zunanje povezave je estonsko predsedstvo poročalo na zasedanju Sveta ministrov za izobraževanje, mladino, kulturo in šport, 21. novembra letos, skupina pa bo z delom nadaljevala v času prihodnjega bolgarskega predsedstva.

Ministrstvo za kulturo in zavod Motovila vabita na javni posvet

Nove perspektive kulturnih povezav

Ljubljana, 19. oktober 2017, Narodni muzej Slovenije – Metelkova

Organizirata:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MOTOVILA
CENTER ZA SPOŠTOVANJE SODELOVANJA
V KULTURNIH IN USTVARJALNIH SEKTORJIH

V sodelovanju z:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE

III. Stališča Republike Slovenije pri umeščanju kulture v zunanje odnose EU

Republika Slovenija je besedilo sklepov Sveta o strateškem pristopu EU k mednarodnim kulturnim povezavam, ki so bili sprejeti maja 2017, v celoti podprla, saj so bili v postopku obravnave vanj vključeni naši številni predlogi. Med njimi velja zlasti izpostaviti predlog za vzpostavitev spletne kontaktne točke za doseganje dostopnosti in preglednosti vseh prizadevanj Evropske službe za zunanje delovanje in EK na področju mednarodnih kulturnih odnosov, dopolnitev besedila z vidiki medkulturnega dialoga in medkulturnih kompetenc.

Kot nadaljnje konkretne korake za pripravo strategije za mednarodne kulturne odnose je predlagala čimprejšnji pristop k njeni zasnovi. Izpostavila je prepričanje, da je potrebne korake na poti do strategije treba opraviti komplementarno, ob popolnem spoštovanju načela subsidiarnosti. Poudarila je, da bi strategija morala vključevati tudi akcijski načrt dejavnosti.

Da bi lahko ta cilj čim hitreje dosegli, je podprla ustanovitev Skupine prijateljev predsedstva, ki naj bi imela jasen vsebinski, geografski in časovni mandat ter prožno strukturo. Zato naj bi po mnenju Republike Slovenije med naloge Skupine prijateljstva sodile vsaj naslednje naloge: določitev skupnih vsebinskih in geografskih prioritet, prepoznavanje ključnih partnerskih organizacij in okrepitev sodelovanja z njimi ter odprava ovir za krepitev prihodnjih mednarodnih kulturnih povezav.

Slovenija je obenem podprla podpis sporazuma z mrežo EUNIC o sodelovanju pri izvajanju strategije v tretjih državah³, skladno z aktualnim Delovnim načrtom za kulturo (2015–2018) pa je tudi nadaljevanje prakse prostovoljnih skupnih neformalnih srečanj višjih uradnikov ministrstev za kulturo in ministrstev za zunanje zadeve.

Ob popolnem spoštovanju načela subsidiarnosti in v sinergiji z že obstoječimi pobudami, se je še naprej zavzela za projekte recipročnega mednarodnega sodelovanja držav članic, ki vključujejo mobilnost strokovnjakov s področja kulture in kulturne dediščine.

Stališče Republike Slovenije do sklepov Sveta o strateškem pristopu EU k mednarodnim kulturnim povezavam v celoti upošteva sprejeto usmeritev Republike Slovenije do Sporočila, ki ga navajamo v nadaljevanju.

Republika Slovenija ga je pozdravila, saj prihaja v pravem času. Pomaga lahko iskati odgovore na pomembne globalne izzive, pa tudi na notranje izzive, pred katerimi se je znašla EU. V povezavi z Evropskim letom kulturne dediščine 2018 lahko na eni strani predstavlja močno vezivo znotraj EU skupnosti, na drugi strani pa lahko na podlagi raznolikosti kultur EU okrepi sinergije pri vzpostavljanju medkulturnega dialoga in sodelovanja s tretjimi državami.

Republika Slovenija meni, da je mogoče zunanjo politiko EU na področju kulture s strategijo okrepiti le, če bomo od besed pristopili k dejanjem in jo na številnih področjih prevedli v konkretne projekte. Kot primer navajamo t. i. »Ljubljanski proces«, pri katerem so temeljne dejavnike uspeha predstavljali

³ Op. avtorice. Ker v tem delu besedila navajamo uradno stališče Republike Slovenije, izraza »tretje države« namerno nismo spreminjali v izraz »države partnerice«, ki ga kot primernejšega uporabljamo v drugih delih prispevka.

Ministrstvo za kulturo in zavod Motovila vabita na javni posvet

Nove perspektive kulturnih povezav

Ljubljana, 19. oktober 2017, Narodni muzej Slovenije – Metelkova

Organizirata:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MOTOVILA

CENTER ZA SPODBUJNE SODELAVANJE
V KULTURNIH IN USTVARJALNIH SEKTORJIH

V sodelovanju z:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE

zavezanost vseh deležnikov k uspehu projekta (še zlasti lastništvo procesa s strani lokalnega prebivalstva) ter združitve strokovnih moči vključenih držav članic, tretjih držav, Sveta Evrope, Evropske komisije in seveda zagotovitev financiranja EU.

Po mnenju Republike Slovenije *konkretni projekti sodelovanja krepijo zmogljivosti kulturnega in kreativnega sektorja v tretjih državah, njihovim državljanom pa koristijo tudi zato, ker krepijo civilno družbo in spodbujajo socialno kohezijo ter medkulturni dialog.*

Zavzemamo se za *partnersko pripravo* in izvedbo teh projektov, ki naj na *enakovredni osnovi po načelu »od spodaj navzgor«* poteka med civilnimi organizacijami in kulturnimi zavodi držav članic in tretjih držav. Seveda mora sodelovanje temeljiti na *medsebojnem spoštovanju, kot tudi na spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin.*

Republika Slovenija poudarja, da je *kultura vrednota sama po sebi*. Njeno vključevanje v druge politike zato *ne sme biti razumljeno kot instrumentalizacija kulture, prej gre za mobilizacijo njenih povezovalnih moči*, ki lahko poleg umetniških nagovarjajo tudi druga pomembna vprašanja in izzive globalnega sveta.

Menimo, da lahko zunanjo politiko EU na področju kulture še naprej krepimo v *tesnem sodelovanju s Svetom Evrope in UNESCO*. Posebej podpiramo tesno sodelovanje v zvezi z *aktivnostmi za varovanje kulture in kulturne dediščine v primeru oboroženih konfliktov, vključno z vzpostavljanjem mehanizma za hitro odzivanje na območjih kulturne dediščine, namerno poškodovanih ali poškodovanih v spopadih na konfliktnih območjih ter ukrepov za preprečevanje plenjenja in nezakonitega trgovanja s kulturnimi dobrinami ter njihovo vrnitev v izvorne države.*

Obenem predlagamo, da *strnemo številne programe in instrumente EU* za delovanje v tretjih državah, s tem pa *povečamo njihove učinke in odpravimo morebitna podvajanja oziroma prekrivanja*. V ta namen predlagamo tudi *ustanovitev stične točke v okviru Evropske komisije, ki bi sledila vsem prizadevanjem EU tem področju in jih transparentno predstavljala tudi na spletu.*

Obenem podpiramo sodelovanje z *mrežami organizacij iz EU*, ki že uspešno izvajajo kulturne projekte v tretjih državah, kakršna je mreža kulturnih institutov EUNIC, ki lahko ponudi strokovno znanje in izkušnje pri pripravi konkretnih projektov ter široko geografsko področje dosega.

Predlagamo tudi, da našo skupno zunanjo politiko⁴ okrepimo tudi z *dodatno promocijo EU kulturnih pobud*, ki lahko širijo tudi naša načela in vrednote ter prebivalce tretjih držav seznanjajo z našo kulturno dediščino in utripom sodobne ustvarjalnosti, ki nastaja na tleh EU. Med takšne pobude štejemo npr. Evropske prestolnice kulture, Evropsko leto kulturne dediščine 2018, Znak evropske kulturne dediščine in nagrado LUX.

Po mnenju Republike Slovenije bi EU lahko ob aktivni *promociji konkretnih projektov* prebivalce tretjih držav vključevala tudi v *razprave o pomenu svobode izražanja in spodbujanja raznolikosti kulturnih izrazov ter o ohranjanju kulturne dediščine in boju proti nelegalnemu trgovanju z njo*, skupne pobude na tem področju pa povezovala s konkretnimi finančnimi učinki ter višjo stopnjo

⁴ Op. avtorice. Izraz »naša skupna zunanja politika« v navedenem primeru pomeni skupno zunanjo politiko Evropske unije.

Ministrstvo za kulturo in zavod Motovila vabita na javni posvet

Nove perspektive kulturnih povezav

Ljubljana, 19. oktober 2017, Narodni muzej Slovenije – Metelkova

Organizirata:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MOTOVILA

CENTER ZA SPOSOBNOSTNE SODELAVANJE
V KULTURNIH IN USTVARJALNIH SEKTORJIH

V sodelovanju z:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE

zaposlenosti, ki jih sodelovanje v takšnih projektih prinaša na lokalnih, regionalnih in nacionalnih ravneh.

Promocijo teh projektov bi lahko v večji meri, ob okrepitvi s strokovnimi delovnimi močmi, opravljale tudi *delegacije EU v tretjih državah, tudi ob vzpostavljanju EU hiš kulture v partnerskem sodelovanju z državami gostiteljicami.*

Republika Slovenija pri tem opozarja na nujnost *določitve prioriternih kontaktnih točk v EU delegacijah, časovnice ter finančnih okvirov njihove vzpostavitve, in dogovora o mehanizmih aktivnega vključevanja držav članic v EU hiše kulture.*

V luči širšega okvira mednarodnih odnosov bi lahko strategija po mnenju Republike Slovenije pripomogla tudi k tisti dimenziji "mehke moči" EU, ki se nanaša na vidike varnosti in stabilnosti. Ne gre torej zgolj za podporo razvoju, pač pa za novo dodano vrednost – da pa ta ne bi bila razumljena poenostavljeno, je nujen prav medkulturni dialog.

dr. Sonja Kralj Bervar,

svetovalka za kulturo in avdiovizualne zadeve pri Stalnem predstavništvu Republike Slovenije pri EU